

УДК 327.7: 341.233

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА
ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ТА МІСЦЯ
ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ В СИСТЕМІ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**THE POLITICAL-LEGAL PROBLEM FOR
DETERMINING THE ROLE AND PLACE OF
HUMANITARIAN INTERVENTION IN THE
INTERNATIONAL RELATIONS SYSTEM**

Сичик К. Б.,

кандидат політичних наук, старший викладач
кафедри філософії, політології і міжнародних
відносин, Центральнотериторіальний
державний педагогічний університет
імені В. Винниченка
(Кропивницький, Україна),
e-mail: Sychyk.Kateryna@gmail.com,
ORCID (<https://orcid.org/0000-0001-9295-5485>)

Sychyk K.,

Candidate of Political Sciences, Senior Lecturer
in the Department of Philosophy, Political Science and
International Relations of the Central Ukrainian State
Pedagogical Vynnychenko University
(Ukraine, Kropivnitsky),
e-mail Sychyk.Kateryna@gmail.com,
ORCID (<https://orcid.org/0000-0001-9295-5485>)

Стаття присвячена осмисленню ролі та місця гуманітарної інтервенції в системі міжнародних відносин. Зокрема, з метою з'ясування сутнісних особливостей застосування гуманітарної інтервенції, визначено зміст основної категорії через аналіз її складових. Окреслено потенційні можливості гуманітарної інтервенції сприяти вирішенню внутрішньодержавних конфліктів. Досліджено трансформацію поняття в історичній ретроспективі. Окрім того, проаналізовано нормативні акти, що слугують правовим підґрунтям застосування гуманітарної інтервенції, зокрема: Статут Організації Об'єднаних Націй, резолюції Інституту міжнародного права, Женевські конвенції, рішення Міжнародного Суду тощо. Результати дослідження демонструють потенційні негативні наслідки неефективного застосування гуманітарних інтервенцій головними агентами міжнародної системи - державами та міжурядовими організаціями, в контексті переслідуваних цілей та мотивацій.

Ключові слова: внутрішньодержавний конфлікт, міжнародні відносини, гуманітарна інтервенція, гуманітарне втручання, права людини.

The article is devoted to understanding the role and place of humanitarian intervention in the system of international relations. In particular, in order to clarify the essential features of the application of humanitarian intervention, the content of the main category was determined through the analysis of its components. Potential opportunities for humanitarian intervention to help resolve domestic conflicts are outlined. The transformation of the concept in historical retrospect is investigated. In addition, the normative acts that serve as the legal basis for the application of humanitarian intervention are analyzed, in particular: the Charter of the United Nations, resolutions of the Institute of International Law, Geneva Conventions, judgments of the International Court of Justice, etc. The results of the study demonstrate the potential negative consequences of the ineffective use of humanitarian interventions by the main agents of the international system - states and intergovernmental organizations, in the context of the pursued goals and motivations.

Keywords: internal conflict, international relations, humanitarian intervention, humanitarian intervention, human rights.

Постановка проблеми. Кінець XX і початок XXI століття характеризується зростанням числа етнічних і релігійних внутрішньодержавних кон-

фліктів, що мають здатність переростати в громадянські війни, в ході яких масово порушуються основні права людей. Тому не випадково, що міжнародна спільнота шукає можливості ефективної протидії таким проявам, гуманітарна інтервенція - одна з таких можливостей.

Дослідження проблеми ролі і місця гуманітарної інтервенції в сучасній системі міжнародних відносин є актуальною, перш за все тому, що подібні акції в даний період є поширеною практикою. Окрім того, в силу своєї неоднозначності, концепт гуманітарної інтервенції потребує додаткового осмислення в контексті переслідуваних цілей та мотивацій.

Метою дослідження визначено політико-правові особливості застосування та ролі гуманітарної інтервенції у вирішенні внутрішньодержавних конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Теза про те, що військові дії для порятунку людей не суперечать принципам міжнародного права є характерною складовою риторики сучасних держав, особливо з другої половини XIX століття. Після прийняття Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) та подальшого посилення заборони застосування сили, аргумент стає все більш суперечливим, проте, він існує поряд з поняттями «гуманітарне втручання» або «гуманітарна інтервенція».

Перш ніж давати оцінку цим поняттям, необхідно визначити зміст основної категорії, оскільки вона є предметом дуже різномірних інтерпретацій і концепцій. Вислів «гуманітарна інтервенція», яким ми будемо послуговуватися в нашому дослідженні, можна визначити, проаналізувавши кожну складову цього терміну.

Використовуючи термін «інтервенція», маємо на увазі, що це саме військові дії, а не економічні чи дипломатичні, наприклад, та здійснюються однією чи кількома державами або міжнародними організаціями, а не неурядовими організаціями. Таким чином, в'їзд на територію держави без її згоди, наприклад, «Лікарів без кордонів», не розглядатиметься як «втручання». Цей вибір видається цілком логічним, враховуючи, що заборона на застосування сили є нормою, яка регулює відносини між державами.

По друге, виникає питання про визначення характеру «гуманітарної інтервенції». Традиційно ця концепція піддається критиці через нечітко визначену мету, яку деякі держави переслідують при здійсненні гуманітарних дій. Разом з тим, не будемо займатись гіпотетичною перевіркою широти мотивацій, що має місце у кожному конкретному випадку. Самої лише офіційної згадки гуманітарних цілей буде достатньо для того, щоб кваліфікувати військові дії як «гуманітарну інтервенцію», що буде включати операції, офіційно мотивовані захистом громадян, які перебувають в небезпеці.

Звідси постає питання, чи буде, з одного боку, рішення держави, що втрутилася, мати належну правову підставу, яка б могла виправдати її дії, а з іншого боку, прийняття та обґрунтованість цієї правової підстави міжнародною спільнотою держав?

Це питання залишається особливо спірним, про що свідчать дебати, які тривали в Інституті міжнародного права (далі – Інститут). У 1989 році на засіданні в Сантьяго-де-Компостела Інститут прийняв резолюцію «Захист прав людини і принцип невтручання у внутрішні справи держав», текст, якої здавалося б, виключає будь-яке право на гуманітарне втручання¹, як і дві інші резолюції, прийняті в 1999 і 2003 роках [9; 10, ст. V, VI; 8, п. 2, 3 ст. VIII]. Разом з тим, резолюція, прийнята в Сантьяго в 2007 році, прямо утримувалася від виголошення «питання законності військових питань, які не були санкціоновані ООН, але заявленою метою яких є припинення геноциду, масштабні злочини проти людства або масштабні військові злочини» [1]. Розгляд дебатів, що передували прийняттю цього тексту, дає змогу осмислити його обмежений характер через постійні розбіжності.

Ці розбіжності не були вирішені, оскільки в 2011 році Інститут заявив, що «зважаючи на дуже серйозні питання, що виникають в цьому контексті, і розбіжності в думках його членів, Інститут вважає, що ця тема заслуговує більше уваги і досліджень» [2]. Цілком очевидно, що якщо членам Інституту вдалося домовитися про тексти, що стосуються самооборони, втручання за запрошенням чи з дозволу Ради Безпеки ООН, то вони залишаються безсилі в подоланні глухого кута щодо дебатів про право гуманітарної інтервенції.

З огляду на обмеження, властиві положенням загальної статті 3 Женевських конвенцій 1949 року (далі – Женевські конвенції) [5], і статті 1 Другого додаткового протоколу від 08.06.1977 року (далі – Протокол) [4], як з точки зору їх термінології, так і сфери застосування, положення, в яких викладені основні гарантії та заходи, що призначені для захисту цивільних осіб – як індивідуально, так і колективно, – насправді неефективні, оскільки більшість конфліктних ситуацій виходять за межі механізму, передбаченого міжнародним гуманітарним правом (далі – МГП).

З метою усунення структурної прогалини Женевських конвенцій і Протоколу, який надає право вирішувати долю цивільного населення військовим угрупованням, були запропоновані різні підходи. Саме в цьому полягає перспектива інтервенції в Іраці, колишній Югославії та Сомалі, особливість яких полягає у використанні військових ресурсів для надання гуманітарної допомоги цивільному населенню і забезпечення його захисту.

Ідея про те, що використання збройної сили третіми сторонами може допомогти населенню, якому загрожує небезпека в результаті насильства в державі, є зовсім не новою в міжнародних відносинах: дійсно, «принцип гуманітарної інтервенції, як і принцип захисту релігійних (або етнічних) меншин, бере початок з візантійської епохи VI-XI століття» [18, р. 305], і навіть якщо його реалізація

мала суперечливі наслідки в майбутньому, не викликає сумніву той факт, що аксіологічні уявлення, на яких ґрунтується такий принцип, передбачалися в іншому контексті.

Намагаючись з'ясувати сутність поняття, варто дослідити відмінності проявів гуманітарної інтервенції з IXX - початку XX століття та гуманітарними інтервенціями в тих формах, які вони прийняли сьогодні.

Після того, як Міжнародний Суд ООН в своєму рішенні по справі «Про протоку Корфу» рішуче відхилив можливість існування права на втручання², підкресливши натомість, що «повага територіального суверенітету є однією з основ міжнародних відносин», виникли сумніви в тому, що втручання є гуманітарним за своєю суттю, оскільки зобов'язання, покладені на держави, засновані «на певних загальних і загальнови́знаних принципах, таких як базові людські цінності» [11, с. 22-35].

Згодом Міжнародний Суд ООН пов'язав це зі загальною статтею 3 Женевських конвенцій, тим самим підтвердивши, що «надання суто гуманітарної допомоги особам або силам в іншій країні ... не може розглядатися як незаконне втручання або таким, що суперечить нормам міжнародного права» [7, параграфи 218, 242].

Іншими словами, гуманітарний характер втручання міг би знівелювати заборони, спрямовані на захист територіальної цілісності і політичної незалежності держав. Це виключення з принципу невтручання у внутрішні справи держав та в їх виняткову сферу юрисдикції означає, що державний суверенітет може обмежуватися в рамках міжнародного права, коли основні права людини порушуються, що ставить під загрозу цивільне населення. Це є результатом аналізу доктрини гуманітарного втручання і мотивів, які, як видається, лежать в основі дій держав і ООН в конфліктних контекстах, зокрема Іраку, колишньої Югославії, Сомалі тощо.

В період прийняття Статуту ООН використання військового інструменту було переважно орієнтоване на встановлення взаємозв'язку між наданням гуманітарної допомоги жертвам внутрішньодержавних конфліктів та вимогами міжнародних миру та безпеки, а інтервенція стає, таким чином, наслідком права доступу до жертв.

Аналізуючи причини гуманітарної інтервенції, Жорж Сцелле, не вагаючись, пояснив і легітимізував дії європейських держав у різних частинах Османської імперії «загрозами міжнародному громадському порядку» [16, с. 51], викликаними різними сплесками безладів і переслідувань. Але, якщо гуманітарні втручання, здійснені в минулому і на початку XX століття, ґрунтувалися виключно на консультаціях між європейськими державами, то сучасні гуманітарні інтервенції можуть базуватися на положеннях, викладених у нормах міжнародного права.

¹ Особливо стаття 2 параграфу 2 Резолюції, що передбачає можливість держав вживати «дипломатичні, економічні та інші заходи, у разі порушення прав людини, що визнані міжнародним правом і не пов'язані із застосуванням збройної сили з порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй»

² «Право на втручання, що припускається, може розглядатися їм [Судом] тільки як прояв політики сили, політики, яка в минулому викликала найсерйозніші зловживання і яка не може, хоч би якими були нинішні недоліки міжнародної організації, не знайти місця в міжнародному праві».

З одного боку, держави мають зобов'язання, відповідно до положень МГП. Зокрема, у загальній статті 1 Женевських конвенцій, зазначено, що держави зобов'язуються «дотримуватися й забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин». Під цим зобов'язанням «дотримуватися й забезпечувати дотримання» розуміється «зобов'язання кожної держави - незалежно від того, чи є стороною конфлікту чи ні - діяти задля забезпечення дотримання іншими державами міжнародного гуманітарного права» [16, с. 53]. Щодо засобів, які використовуються для здійснення цього «права на дотримання іншими державами дотримання гуманітарних правил», вони можуть впливати як з індивідуального, так і колективного підходів, що застосовуються в міждержавній або інституційній структурі [16, с. 50].

Але, з іншого боку, застосування МГП до внутрішньодержавних збройних конфліктів, згідно з загальноприйнятою термінологією, ґрунтуються на базовому принципі невтручання, що передбачається у загальній статті 3 Женевських конвенцій і більш чітко підтверджується статтею 3 Протоколу. Звичайно, загальна стаття 3 - це одне з базових правил, яке держави зобов'язані «застосовувати», відповідно до положень загальної статті 1 Женевських конвенцій. Крім того, Міжнародний Суд ООН у справі «Щодо військових та воєнізованих дій на території Нікарагуа», постановив, що «такий обов'язок не впливає лише з самих конвенцій, але із загальних принципів гуманітарного права, конвенції є лише їхнім конкретним виразом» [7, параграф 220].

Разом з тим, якщо мова йде про використання збройних сил для примушування сторін внутрішньодержавного конфлікту дотримуватися основних норм МГП, не виникає сумніву, що саме глава VII Статуту ООН є більш дієвою, ніж загальна стаття 1 Женевських конвенцій, яка з інституційної точки зору повинна бути використана як основа для застосування МГП. Таким чином, проблема невтручання деактуалізується, або опосередковано під прикриттям пункту 7 статті 2 Статуту - як це було у випадку з мирним населенням в Іраку, або шляхом прямого посилення на Розділ VII Статуту, як це було зроблено Радою Безпеки ООН кілька разів з огляду на погіршення умов життя та ставлення до мирного населення у колишній Югославії [12] та Сомалі [13].

Незважаючи на встановлений таким чином взаємозв'язок між миром, безпекою та ефективним застосуванням МГП, саме цим обумовлене занепокоєння міжнародного громадського порядку, на якому ґрунтувалася гуманітарна інтервенція - вона досі відзначалася парадоксальністю збройних дій для забезпечення безпеки пересування конвоїв з гуманітарною допомогою, а в деяких випадках для допомоги населенню, для подолання наслідків внутрішньодержавного конфлікту, нехтуючи першопричинами ситуації та протистояння сторін.

В такому випадку спостерігаємо відмінності між гуманітарними інтервенціями в контексті цілей, поставлених в процесі, принцип якої є винят-

ковим за своєю суттю і який залишається руйнівним за певних положень міжнародного права.

Явище двоїстості, проявляється знову, коли ми прагнемо ефективної імплементації стандартів для захисту окремих осіб та груп: з одного боку, «суб'єктами, які повинні забезпечити дотримання цих прав, є суверенні держави, натомість вони щодня їх порушують» [3, с. 71-73]. З іншого боку, все більше і більше груп вдаються до насильства з метою захоплення влади, повноважень та реорганізації архітектури держави, відповідно до своїх цілей, переконань та цінностей.

Обидві ці реалії завдавали і, ймовірно, завдаватимуть величезних страждань мирному населенню, що суперечить міжнародному громадському порядку, однак реакція головних агентів міжнародної системи - держав та міжурядових політичних організацій - повинна дотримуватися узгодженого підходу при визначенні засобів та методів, здатних забезпечити стабільну допомогу населенню, що зазнало внутрішньодержавного насильства.

Виправданням гуманітарної інтервенції повинен бути факт публічної влади у формі позитивного вчинку, або утримання від злочинних дій, вважалось, що верховенство права, від імені якого можуть втручатися треті держави, - це «права людини», у розумінні «універсальних прав людини» [14, с. 512-515.]. На основі критерію людської солідарності ідентифікація цих прав обмежувалась правом на життя [14, с. 517]¹, правом на свободу, у сенсі заборони рабства [14, с. 518-519]², та правом на законність, яке покликане гарантувати два перших [14, с. 521].³

Хоча загальне сприйняття ставить захист права на життя на рівень «основного мотиву гуманітарного втручання», складно чітко розмежувати ці поняття, враховуючи всі наслідки заходів, вжитих у рамках гуманітарної інтервенції для покращення становища населення, для якого були застосовані постійні та тимчасові заходи.

¹ Антуан Ружьє: «Недостатньо правителям просто поважати життя людини; вони все ще повинні захищати його. Цей захист є однією з першорядних функцій, яку нав'язують всім політичним суспільствам, і час погана виконання може виправдати іноземне втручання. Застосування цієї найбільш загальноприйнятої доктрини відноситься до випадку, коли суверен вбиває своїх підданих або має право вбивати ... З тієї ж причини держава, яка допускає в ході війни масові вбивства в'язнів і поранених заслужує того, щоб вважатися ворогом людства».

² Антуан Ружьє, розрізняючи права людини і права громадянина, стверджує: «Повне придушення фізичної свободи є рабством, а від Віденського конгресу до Брюссельської конференції великі держави стверджували, що торгівля рабами суперечить законам людства. Без сумніву, як вже відзначалося, саме міжнародні угоди, а не інтервенції, владі вдалося подолати прояви работоргівлі. Але цей прецедент жодним чином не доводить, що незалежність держав рабства абсолютно респектабельною і що посягання на свободу людини не можуть спровокувати законне втручання».

³ Антуан Ружьє визначає право на законність як «право кожної людини на захист у своїх діях, з допомогою певного правового порядку, уникати відвертого свавілля своїх правителів і бути підданим посяганням на його життя і майно тільки відповідно до закону, відповідним судовим органом та відповідно до встановлених форм».

Таким чином, колективні військові дії Франції, Великобританії та Росії проти Османської імперії спрямовані на припинення кровопролиття - згідно з преамбулою договору, який був укладений між цими трьома державами 6 липня 1827 року в Лондоні, з метою демілітизації Греції, класифіковані як втручання з метою покласти край так званій громадянській війні греків проти османської влади. Кульмінацією цього процесу стали прийняття конституції та здобуття незалежності Королівства Греції 1832 року. Таким чином, деякі дослідники, вбачають в цьому втручання, спрямоване на захист прав на самовизначення [17].

Окрім цього, сучасна гуманітарна інтервенція, спрямована на порятунок людських життів, та наслідки, до яких вона призводить у останніх конфліктах, демонструють помітне військове забарвлення. Разом з тим, недоліки та слабкі місця миротворчої системи впливають на ефективність гуманітарної інтервенції, оскільки політичний вимір першого заважає нейтралітету, який є суттєвим для другого.

Порівнюючи різні підходи міжнародного права до гуманітарної інтервенції для покращення становища населення, що зазнало внутрішньодержавного насильства, підкреслюється важливість політико-правової природи проблем, а трагічне становище цивільного населення є лише неминучим наслідком.

Жорж Сцелле зазначає, що істотний правовий феномен, який виникає в результаті гуманітарної інтервенції, «це включення або, скоріше, підпорядкування конституційного права Османської імперії міжнародному праву Європейського міждержавного суспільства. Порту всіляко пручалася цій фатальній динаміці ієрархії норм, проте влада нав'язали його, не усвідомлюючи значення традиційної процедури договору» [16]. Це, безсумнівно, є наріжним каменем механізму гуманітарної інтервенції.

Окрім того, привертає увагу те, що основною метою європейських держав, при здійсненні тиску на центральну державу Османської імперії, було прагнення домогтися від неї істотних змін в своєму внутрішньому правопорядку на користь переслідуваного населення.

Таким чином, Франція, Великобританія і Росія, домовившись у 1827 році про пацифікацію Греції, спочатку запропонували обмежене місцеве самоврядування Греції в складі Османської імперії та свою допомогу для досягнення цієї цілі. Але відхилення цих пропозицій Туреччиною мотивоване тим, що це внутрішньодержавна справа, призвело до збройного втручання заради цілей людства, наслідком чого стало проголошення незалежності Греції [6, с. 22-24].

У випадку з Сербією, Чорногорією, Болгарією, Боснією і Герцеговиною, шість держав (Австро-Угорщина, Франція, Великобританія, Італія, Пруссія, Росія), зацікавлені в долі мирного населення, вирішують «уважно стежити» за зобов'язаннями, раніше підписаними Османською державою, з метою поліпшення становища своїх християнських підданих, які повинні були бути втілені в конкретні

реформи. У той же час зазначені держави заявляють, що, в разі відсутності змін, вони залишають за собою право спільно визначати відповідні засоби для забезпечення добробуту населення, доля якого є предметом їх дій. Врешті-решт Туреччина відмовиться від виконання Лондонського протоколу від 31 березня 1877 року, оскільки він суперечив її незалежному статусу і втручався в зону внутрішньої юрисдикції. В результаті військової інтервенції Росії статус відповідних територій та їх населення буде змінений, включаючи введення гарантій, що стосуються громадянських і політичних прав і свобод [6, с. 29-33].

У 1860 році Франція, що отримує мандат на військове втручання у Ліван, щоб зупинити розправу над християнами, разом з міжнародною комісією, у складі Австрії, Великої Британії, Франції, Пруссії, Росії та Туреччини, розробляють механізми, спрямовані на надання допомоги жертвам та запобігання повторення конфлікту, шляхом внесення необхідних змін до адміністративної організації Гірського Лівану [6, с. 25]. У червні 1861 році, із залученням до процесу консультацій османської влади, було розроблено документ під назвою «Органічний статут Гірського Лівану», що стало першою спробою встановлення системи, за якої враховуються інтереси різних громад, здійснюється взаємне ведення адміністративної, судової та поліцейської діяльності, що цілком і повністю є досягненням військового та політичного тиску європейських держав [17, с. 66].

Наведені приклади виключають сумніви, що різні форми примусу застосовуються проти центральної османської влади для того, щоб, у контексті «Східного питання», змінити її конституційний правовий порядок. Вони проводяться у рамках гуманітарної інтервенції та надають їй відносну ефективність в тому розумінні, що прийняті правові та адміністративні домовленості дозволяють населенню, для якого вони були створені, скористатися мирною ситуацією.

Проте, гуманітарна інтервенція, зазнає критики, оскільки «на жаль, є далекою від підпорядкування виключно турботі про дотримання норм сучасного права народу і збереженні миру. Це було суперечливо, часто неефективно, зокрема через політичні амбіції канцлерів та пошук ними особливих переваг або навіть територіальних анексій» [16, с. 51].

Проте, відзначаючи, що концепція гуманності «ніколи не буде єдиною причиною», прийняття рішення, оскільки «як тільки сторонні держави постають суддями їх можливих дій, вони починають розглядати цю можливість з точки зору їх поточних інтересів» [14, с. 525], аналітики не виключають необхідності такого інституту міжнародного права.

Насправді, в контексті Східного питання, мало місце втручання у внутрішній конституційний лад Османської імперії, у зв'язку з порушенням Портою договірних зобов'язань, перед європейськими державами щодо запровадження реформ, що гарантують рівне ставлення до немусульманських підданих та захист їх від дискримінації та переслідування [14, с. 37].

Висновки. Неоднозначність у сприйнятті конфліктних ситуацій, очевидно заважає досягненню гуманітарних цілей та ефективному застосуванню гуманітарної інтервенції, саме брак довіри до нейтралітету часто загрожує ефективності акції. Крім того, лідери неурядових гуманітарних організацій часто засуджують використання збройної сили, як різновиду гуманітарної інтервенції: «збройне втручання ускладнює ситуацію, і після фази першого і відносного затишшя, воно збільшує невпевненість більше, ніж зменшує її. Цей механізм спостерігався у трьох великих гуманітарних військових операціях, розпочатих за два роки: в Курдистані, колишній Югославії та Сомалі» [15, с. 164]¹.

Основна критика гуманітарної інтервенції стосується головним чином намірів держав, що втручаються і того факту, що таке рішення необхідно приймати і реалізовувати в колективних рамках, що можна було б досягти нейтральністю справжньої мети пропонованої дії. Незважаючи на те, що, останні гуманітарні втручання розроблені і, за винятком Іраку, здійснювалися в колективних і інституалізованих рамках, їхня гуманітарна місія навряд чи була досягнута, можна навіть говорити про зворотній ефект [14, с. 499-502].

Окрім ймовірного маніпулювання механізмами ООН на користь конкретної національної політики, перш за все, здається, що підхід ООН та держав помилково сприйнятий як мета та інструмент: це насамперед умиротворення ситуацій, шляхом відповідного посилення до обов'язкових важелів глави VII Статуту, які мали б стосуватися в першу чергу ООН. Натомість підходи та резолюції слідує один за одним, особливо в колишній Югославії та Сомалі, без необхідності узгодженого сприйняття адекватності засобів та цілей.

Ці дуже непереконливі результати вимагають рефлексивного та оновленого осмислення щодо засобів забезпечення справжньої реалізації концепцій та цілей людства, що лежать в основі застосування гуманітарної інтервенції щодо захисту осіб від необґрунтованих та недопустимих дій зі сторони держав.

Список використаних джерел

1. «Актуальні проблеми застосування сили в міжнародному праві»: резолюція Інституту міжнародного права. Гуманітарні дії, сесія Сантьяго, 2007 р. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/navig_chron2003.html
2. «Актуальні проблеми застосування сили в міжнародному праві. Дозвіл на застосування сили Організацією Об'єднаних Націй»: резолюція Інституту міжнародного права. Сесія Родосу, 2011 р. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/navig_chron2009.html
3. Cassese A. La valeur actuelle des droits de l'homme, in Humanité et droit international: Mélanges René-Jean Dupuy, Pedone, Paris, 1991, 367 p.
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200

¹ Автор зазначає: «Цей новий парадокс захисту полягає в основному в наступному: гуманітарна допомога дозволяє вводити армії, не даючи їм конкретної політичної програми»

5. Женевські конвенції від 12 серпня 1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_1541
6. Ganji M., International Protection of Human Rights, Librairie E.Droz, Genève et Librairie Minard, Paris, 1962, 286 p.
7. «Про військові та воєнізовані дії на території Нікарагуа» (Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки): Рішення Міжнародного суду ООН від 27 червня 1986 року, с.198-213, URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1948-1991-ru.pdf>
8. «Про гуманітарну допомогу»: резолюція Інституту міжнародного права від 2 вересня 2003 року. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/resolutionsF/2003_bru_03_fr.pdf
9. «Про захист прав людини і принцип невтручання у внутрішні справи держав»: резолюція Інституту міжнародного права від 13 вересня 1989 р. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/resolutionsF/1989_comp_03_fr.PDF
10. «Про реалізацію міжнародного гуманітарного права та прав людини у збройних конфліктах недержавними організаціями»: резолюція Інституту міжнародного права від 25 серпня 1999 р. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/resolutionsF/1999_ber_03_fr.PDF
11. «Про протоку Корфу»: Рішення Міжнародного суду ООН від 9 квітня 1949 року, с. 6-9, URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1948-1991-ru.pdf>
12. Резолюції Ради Безпеки ООН: S/RES/770 (1992) від 13 серпня 1992 року «Становище в колишній Югославії»; S/RES/781 (1992) від 9 жовтня 1992 року «Становище в Боснії та Герцеговині»; S/RES/807(1993) від 19 січня 1993 «Чергова доповідь Генерального секретаря по виконанню резолюції 743 (1992) Ради Безпеки ООН S/25264; S/RES/816 (1993) від 31 березня 1993 року «Порядок денний для миру: превентивна дипломатія, миротворча діяльність та підтримання миру»; S/RES/819 (1993) від 16 квітня 1993 року та S/RES/820 (1993) від 17 квітня 1993 року «Ситуація в Республіці Боснії та Герцеговині»; S/RES/844 (1993) від 18 червня 1993 року «Ситуація в Республіці Боснії та Герцеговині», URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/resolutions>
13. Резолюція Ради Безпеки ООН S/RES/794 (1992) від 3 грудня 1992 року «Ситуація в Сомалі», URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/794\(1992\)](https://undocs.org/ru/S/RES/794(1992))
14. Rougier A. La théorie de l'intervention d'humanité, XVII: R.G.D.I.P., 1910, 639 p.
15. Rufin J.-C. Les paradoxes de la protection, dans, Médecins Sans Frontières, Face aux crises, Édition Hachette, Coll. Pluriel, 1993, 191 p.
16. Scelle G. Précis de Droit des Gens; Deuxième Partie, Librairie du Recueil Sirey, 1934, 211 p.
17. Stowell E. Intervention in International Law, John Bryne & Co, Washington D.C., 1921, 416 p.
18. Taube M. L'apport de Byzance au développement du droit international Occidental, R.C.A.D.I., 1939, 407 p.

References

1. «Aktualni problemy zastosuvannia syly v mizhnarodnomu pravi»: rezoliutsiia Instytutu mizhnarodnoho prava. Humanitarni dii, sesiia Santiaho (Actual Problems of the use of force in international law): Resolution of the Institute of International Law. Humanitarian Action, Session of Santiago), 2007 r. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/navig_chron2003.html
2. «Aktualni problemy zastosuvannia syly v mizhnarodnomu pravi. Dozvil na zastosuvannia syly Orhanizatsiiei Obiednanykh Natsii»: rezoliutsiia Instytutu mizhnarodnoho prava. Sesiia Rodosu (Actual problems of the use of force in international law. Authorization to use force by the United Nations »: resolution of the Institute of International Law. Rhodes Session), 2011 r. URL: http://www.idi-iil.org/idiF/navig_chron2009.html
3. Cassese A. La valeur actuelle des droits de l'homme, in Humanité et droit international: Mélanges René-Jean Dupuy, Pedone, Paris, 1991, 367 p.

4. Dodatkovyi protokol do Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertyv zbroinykh konfliktiv nemizhnarodnoho kharakteru (Protokol II), vid 8 chervnia 1977 roku (Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949 Concerning the Protection of Victims of Non-International Armed Conflict (Protocol II) of 8 June 1977). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200
5. Zhenevski konventsii vid 12 serpnia 1949 (The Geneva Conventions of 12 August 1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_1541
6. Ganji M., International Protection of Human Rights, Librairie E.Droz, Genève et Librairie Minard, Paris, 1962, 286 p.
7. «Pro viiskovi ta voienizovani dii na terytorii Nykarahua» (Nikarahua proty Spoluchenykh Shtativ Ameryky): Rishennia Mizhnarodnoho sudu OON vid 27 chervnia 1986 roku, s.198-213 (On Military and Paramilitary Action in Nicaragua »(Nicaragua v. United States): Judgment of the United Nations International Court of Justice of 27 June 1986), URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1948-1991-ru.pdf>
8. «Pro humanitarnu dopomohu»: rezoliutsiia Instytutu mizhnarodnoho prava vid 2 veresnia 2003 roku («On Humanitarian Aid»: Resolution of the Institute of International Law of 2 September 2003). URL: http://www.idi-il.org/idiF/resolutionsF/2003_bru_03_fr.pdf
9. «Pro zakhyst prav liudyny i pryntsyp nevtruchannia u vnutrishni spravy derzhav»: rezoliutsiia Instytutu mizhnarodnoho prava vid 13 veresnia 1989 r. (On the Protection of Human Rights and the Principle of Non-Intervention in the Internal Affairs of States: Resolution of the Institute of International Law of 13 September 1989). URL: http://www.idi-il.org/idiF/resolutionsF/1989_comp_03_fr.PDF
10. «Pro realizatsiiu mizhnarodnoho humanitarnoho prava ta prav liudyny u zbroinykh konfliktakh nederzhavnymy orhanizatsiiamy»: rezoliutsiia Instytutu mizhnarodnoho prava vid 25 serpnia 1999 r. («On the Implementation of International Humanitarian Law and Human Rights in Armed Conflict by Non-Governmental Organizations»: Resolution of the Institute of International Law of 25 August 1999). URL: http://www.idi-il.org/idiF/resolutionsF/1999_ber_03_fr.PDF
11. «Pro protoku Korfu»: Rishennia Mizhnarodnoho sudu OON vid 9 kvitnia 1949 roku, («On the Strait of Corfu»: Judgment of the International Court of Justice of 9 April 1949) s. 6-9, URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1948-1991-ru.pdf>
12. Rezoliutsii Rady Bezpeky OON (UN Security Council resolutions): S/RES/770 (1992) vid 13 serpnia 1992 roku «Stanovyshche v kolyshnii Yuhoslavii» («The situation in the former Yugoslavia»); S/RES/781 (1992) vid 9 zhovtnia 1992 roku «Stanovyshche v Bosnii ta Hertsehovyni» («Situation in Bosnia and Herzegovina»); S/RES/807(1993) vid 19 sichnia 1993 «Cherhova dopovid Heneralnoho sekretaria po vykonanni rezoliutsii 743 (1992) Rady Bezpeky OON S/25264» («Report of the Secretary-General on the implementation of UNSCR 743 (1992) S / 25264»); S/RES/816 (1993) vid 31 bereznia 1993 roku «Poriadok dennyi dlia myru: preventyvna dyplomatiia, myrotvorcha diialnist ta pidtrymannia myru» (Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacekeeping and Peacekeeping); S/RES/819 (1993) vid 16 kvitnia 1993 roku ta S/RES/820 (1993) vid 17 kvitnia 1993 roku «Sytuatsiia v Respublitsi Bosnii ta Hertsehovyni» («Situation in the Republic of Bosnia and Herzegovina»); S/RES/844 (1993) vid 18 chervnia 1993 roku «Sytuatsiia v Respublitsi Bosnii ta Hertsehovyni» («Situation in the Republic of Bosnia and Herzegovina»), URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/resolutions>
13. Rezoliutsiia Rady Bezpeky OON (UN Security Council resolution) S/RES/794 (1992) vid 3 hrudnia 1992 roku «Sytuatsiia v Somali» (The situation in Somalia), URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/794\(1992\)](https://undocs.org/ru/S/RES/794(1992))
14. Rougier A. La théorie de l'intervention d'humanité, XVII: R.G.D.I.P., 1910, 639 p.
15. Rufin J.-C. Les paradoxes de la protection, dans, Médecins Sans Frontières, Face aux crises, Édition Hachette, Coll. Pluriel, 1993, 191 p.
16. Scelle G. Précis de Droit des Gens; Deuxième Partie, Librairie du Recueil Sirey, 1934, 211 p.
17. Stowell E. Intervention in International Law, John Bryne & Co, Washington D.C., 1921, 416 p.
18. Taube M. L'apport de Byzance au développement du droit international Occidental, R.C.A.D.I., 1939, 407 p.